

מראי מקומות- מנחות ל"ה

- (א) א"ל רבא, מ"ש גוייתא לברייטא...הך דבעיא למיחזי אורא דימין, וכו'- העיר המעדני יו"ט (ו', מ'), דלכאורי' זהו טענה רק כלפי מה שאינו יכול לשנות הברייטא להברייטא, אבל מה זה שייך לענין שינוי בין הגוייתא להגוייתא, הרי שניהם לא ראו האויר מעיקרא, וכו' דמ"מ הך בעיא למהוי סמיכא להך דחזיא אורא דשמאל, ואשתכח השתא דהוי איפכא.
- (ב) שיי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני- כ' הבית יוסף (או"ח ל"ב, מ"ב) בשם הארוחות חיים, דמה שעושין שיי"ן טפי משאר האותיות, היינו כדי לרמוז הימים שאדם מניחם בשנה שהם ש' (וע' בהגהות והערות שם, שהביא מהמור וקציעה שכ' דאף דהחשבון אינו מדויק, מ"מ נקטי' מספר שלם.
- (ג) וצריך שיגיע חריץ למקום התפר- פרש"י, דהיינו החריץ שבין בית לבית, עד מקום התפר למטה, דהיינו עד בית מושבו דהיינו תיתורא. וע"ע ברא"ש (סי' ח') שהביא פי' אחר בזה, דהיינו שהחריץ של השי"ן צריך להגיע עד מקום התפר.
- (ד) רצועות שחורות הלכה למשה מסיני- כ' תוס' שיש שעושין בתים של תפילין מקלף לבן, דלא בעינן שחורות אלא רצועות. אולם הרמב"ם (תפילין ג', י"ד) כ' דאף דמדינא אין צריך אלא שהרצועות יהיו שחורות, מ"מ נוי הוא לתפילין שיהי' כולן שחורות, גם הבתים. וע' בהגהות מיימוניות שם שהביא מספר התרומה דכ' דשמא גם עור בתים צריך להיות שחור, וכן הביא מהספר המצוות. וע"ע בשו"ת נודע ביהודה (קמא, או"ח, א', ד"ה ועכשיו), שהק' להשיטות דס"ל דאין צריך להיות שחור מעיקר הדין, א"כ איך עושים אותן שחור בכלל, הרי נמצא דא"כ אין הבית רואה את האויר, שיש הפסק של הדיו השחור ביניהם. ובהמשך שם (ד"ה והנה) תי' דכל לנאותו בטל לעור הבתים.
- (ה) רצועות שחורות הלכה למשה מסיני- ע' בבית יוסף (או"ח ל"ג, ד') שהביא מש"כ הרמב"ם הנ"ל (תפילין ג', י"ד) דנוי הוא לתפילין שיהי' הכל שחור, והבין הב"י דכוונת הרמב"ם הוא דאפי' אחורי הרצועות יש להיות שחורות, אולם כ' הב"י דלא נהגו כן. וכן ע' בדרכי משה שם (ב') שהביא שהאור זרוע כ' דצריך להשחיר הרצועות בין מבפנים ובין מבחוץ, וגם הוא כ' ע"ז דאין נוהגין כן.
- (ו) תפילין מרובעות הלכה למשה מסיני- פרש"י (ע"פ הגהת השטמ"ק) דהיינו הבתים עצמן. וע' ברא"ש (סי' ט') שדייק מפרש"י דרך הבתים עצמן צריכין להיות מרובעות מהלמ"מ, אלא דנוהגין גם לרבע התפירה סמוך לבתים כדי שיהיו מהודקים יחד הבתים. וכ' המעדני יו"ט (מ') "והוי יודע, שא"א לעשות שום מרובע בדיוק, אלא צריך שיכוין כפי האפשר לו לעשותו".
- (ז) מהו למתפרי' ועיילי' לתפירה לגאו- ע' בבית יוסף (סוס"י ל"ג) שהביא מהרא"ש דכל דין זה הוא רק ברצועה המקפת הראש והזרוע, דהתם אמרה תורה דבענין קשירה תמה, אבל הרצועות התלוות למטה, לא שייך בהו קשירה, שנא' וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך, דוקא על היד והראש כתי' קשירה למעוטי קשירה שאינה תמה, אבל רצועות התלויות לא שייך לאסור בהן קשירה ותפירה. והביא מהתרומת הדשן להסתפק בדעת הרא"ש, האם כוונתו דדוקא הרצועות שעל הקיבורת, דצריך למעשה הקשירה ממש, לא שייך בהו תפירה, אבל מה שקושרין על הזרוע ועל היד עד האצבע שפיר שייך בהו תפירה, או דלמא הכל בכלל. וע"ש שהביא הב"י מהספר התרומה דמשמע בהדיא דהכל בכלל, אפי' עד האצבע, דאם נפסק אין לה תקנה.
- (ח) התם הוא דתשמישי מצוה נינהו, אבל הכא דתשמישי קדושה נינהו, לא- כ' הנמוקי יוסף (ז: בדפיו) דטעם החילוק הוא משום דטעמא

בה צורה מיוחדת, וא"כ י"ל דזהו ההלמ"מ,
דצריך קשר מיוחד זה.

(ב) **לא סבר לה מר ונוייהן לבר- כ' הדברי**
חמודות (מ"ט) דהקפדה זו הוא דוקא
בהרצעות שהם על הראש ממש, ודכוותה
נמי בשל זרוע, דההקפדה הוא דוקא על
הסובבים הזרוע ממש, ואף בזרוע כ' דאין
ההקפדה אלא על כריכה ראשונה, דע"י
הסיבוב שהוא מהדק הבית על הזרוע. אולם
כ' **המשנה ברורה (כ"ז, ל"ח)** דמשום נוי
המצוה ראוי להפוך שיהי' השחור לצד חוץ
אפי' בהמות. וע"ע בדברי חמודות שם
שהביא מהטור דלא הזכיר אלא השל ראש,
אבל הביא דהמרדכי והרמב"ם מביאים גם
לגבי השל יד. וע"ש עוד שהביא מש"כ הבית
יוסף מהמהר"י אבוהב לדקדק מדברי
הרמב"ם דכל ההקפדה הוא דוקא בשעת
הנחה, וע"ש שכ' הב"י דאי"ז דקדוק.

(ג) **קשר של תפילין צריך שהיא למעלה- פרש"י,**
מאחורי העורף, וצריך שיהא פנים, דהיינו
למול העורף ולא לצדי הראש. אולם ע'
ברא"ש (י"ב) שהביא מר' **עמרם** דעל תפילין
של יד קאי, דצריך שיהי' בגובה זרועו, וזהו
גם הביאור דצריך להיות פנים, דהיינו שצריך
השל יד להיות אצל הלב.

(ד) **משעת הנחה ועד שעת קשירה- כ' הבית יוסף**
(או"ח כ"ה, ו') דלא מברכין קודם ההנחה,
דאם יברך אז, נמצא שבירך קודם לעובר
עשייתו, ולא תקנו לברך אלא עובר לעשייתו,
ולא קודם.

דגדרומין כשרין בתשמישי מצוה הוא משום
דתשמישי מצוה נינהו, ואיכא משום זה קלי
ואנוהו, וכיון שהי' מתחלה כהוגן, תו לא
מיפסיל, משא"כ הכא דתשמישי קדושה
נינהו, יש להחמיר מתחלה ועד סוף דבעינן
הגון [משמע דבתשמישי מצוה, דלא בעינן השיעור מעיקר הדין,
אלא מדין זה קלי ואנוהו, סגי בהא דמתחלה הי' כן, משא"כ בתשמישי
קדושה, דהוי מעיקר הדין, ואינו רק משום זה קלי ואנוהו, צריך להיות
הגון מתחלה ועד סוף, וצ"ע].

(ט) **מכלל דאית להו שיעורא, וכו'- כ' החזון איש**
(או"ח ד', א'), דמבואר בגמ' כאן דשיעור של
רצועות אינה הלכה למשה מסיני, דא"כ לא
היו שואלין בגמ' מכלל דאית להו שיעורא,
וגם הי' מוזכר שהוא הלכה למשה מסיני,
אע"כ דדין שיעור של הגמ' הוא שיעור דרבנן,
וקבעו לפי מה שהוא נאות בנוי מצוה.

(י) **וכמה שיעורייהו- כ' תוס' (לפי גירסת הצאן**
קדשים) דלכא' משמע מרש"י דכל הסוגיא
דכאן משמע דבתפילין של ראש איירי, אבל
הביא מהערוך דמיירי בשיעור תפילין של יד.
וע' בחזון איש (או"ח ד', א') שהעיר
דהשיעורים שהובאו ברי"ף, רמב"ם,
טושו"ע, והוזכר בזוהר, הכל הוא ע"פ חכמת
האמת לרמז על ענינים גבוהים, אבל אינם
שיעורים בעיקר המצוה. והוכיח כן מהא דאי'
בגמ' כאן דהשיעור הוא עד אצבע צרדה, ואי'
לשי' רש"י, מבואר דאין צריך להיות עד
הטבור, ולפי הערוך, דקאי על השל יד, א"כ
לא מצינו שום שיעור לשל ראש, דאילו הי'
שיעור הי' ודאי הובא כאן, אע"כ דכל
שיעורים אלו שהביאו הראשונים הוא על
דרך הקדושה.

(יא) **קשר של תפילין הלכה למשה מסיני- פרש"י,**
דהיינו שישים רצועות על ראשו בענין שיהא
דל"ת. אולם ע' בתוס' דכ' דלא מצינו הלכה
אלא בשי"ן, אבל בד' לא מצינו הלמ"מ. וע'
בקרבן אורה דהבין דלפי תוס' כוונת הגמ'
לומר דהא דצריך קשר גופא הוי הלמ"מ,
ותמה ע"ז, הא ודאי צריך קשר, דאל"כ איך
יעמוד על הראש. וכ' דאולי בלא ההלמ"מ
ה"א דיכול לכורכו על הראש, דהא לא כתי'
"וקשרתם" אלא לענין התפילין של יד, וא"כ
ה"א דאין צריך קשר, קמ"ל ההלמ"מ. ועוד
כ' דמבואר בכמה דוכתי דקשר של תפילין יש